

Oikeestaan tämä oon rauhanprujekti

Kesälä järjestethiin Seittenkaaressa kielileiri, eli inspirasjuunileiri, niinku Daniel Särkijärvi, joka oli yks leirin vetäjästä, sanoo.

– Oikeasthaan tätä saattaa sanoa rauhanprujektiksi. Ko oppii ymmärtämään ja hyväksymään oman itenttiteettin ja omat juuret niin oppii myös hyväksymään toisia, Daniel Särkijärvi sanoo.

Kaihnuun Meän Kulttuu-

rikehto oli järjestämässä Seittenkaaren leiriä. Ko METavisii käväsi sielä niin oli täysi meno päälä. Daniel Särkijärvi istuu rannalla ja ympäri häntä istuu iso saki kläppia. Net onkivat ja ongen päähään tarttuu aina joku kampe, ja lapset sanovat sen nimen eri kielilä. Kläpiti on kansa laulanheet karaokea, pelahneet pingistä ja saunonheet. Ja erityisesti net on kerihneet leekata.

Täälä oon kläppiä ja nitten vanhempia Ruijasta,

Lisa Vangen, ja kläppöset Kaisa ja Levi.

Kuva: Hasse Stenudd

Suomesta, Ruottista ja jopa yks poika joka oon asunu Hollantissa.

Tuntuu ette tämä oon

oikeen hyvä satsaus. Se antaa piian sitä ette, eläkeläisistä kläphiin saakka, kaikki muistavat mitenkä soma se oli ette yhdessä touhuta ja leekata. Se antaa positiivisen lattaoksen ja muiston meänkielestä ja saatta olla se joka saapi net päättämään ette opiskella meänkieltä.

– Oon villin mukava nähjä mitenkä nämät kläpiti leekaavat yhdessä ja porisevat suomen-, norjan-, ruottin- ja meänkieltä. Se oon aivan niinku monessa kylässä, jossa saattaa olla monta kieltä. Net oppivat hyväksymään toisia ja kiinnostuu toisitten kyltytyristä, sanoo Daniel Särkijärvi.

Lisa Vangen on Mandalenin kylästä, Kåfjordista, Pohjos-Norjasta. Hän oon aikohnaan tehny työtä kveenikylytyrin kans. Lisa oon täälä ommitten kläpitten kans, Kaisa ja Levi.

– Ensistäki tämä leiri oon niin mukava kläpile. Niilä oon niin hauskaa ja net tuon tuosta nappaavat sanan eli lausheita toisilta kläpiltä. Se oon kansa tärkeätä ette net näkevät ette kahesta kielestä oon käyttöä, sanoo Lisa Vangen.

Lisan tyär ja poika lukevat kveeninkieltä koulussa ja hän toivoo ette yhdessä oleminen eri tehtävissä toisitten kläpitten kans

kehittää heitä.

Tuli kotia

– Ko met tulima tänne niin soli niinku met olisimma tulheet kotia. Nuoret oon tärkeimät kielenkantajat ja jos net ei saa kiinnostusta kiehleen niin se oon menetetty kieli.

Lisa Vangen ei saata muuta ko nauttia ko hään näkkee ette lapsila oon hyvä olla.

– Täälä oon sopivasti aikaa aurinkolle, uimiselle ja eri tehtäville. Mie olen erithän tyytyväinen siiheen mitenkä leiri oon järjestetty, sanoo Lisa Vangen

Hasse Stenudd

Klätit Seittenkaaren kielileirilä onkivat, ko Daniel Särkijärvi pelaa suupeliä, eri kampeita jolle net sanovat nimen eri kielilä.

Kuva: Hasse Stenudd

Halvaa tehjä kielen oppimisen leikiksi

Seittenkaaren kesäleirilä kohtaama Taina Sampakosken. Hän oon Kaihnuussa ollu yks-toista vuotta äitinkielen opettajanna. Nyt Tanja oon tehny uuen e-kirjan, Elvytä kieltä, kolmivaiheinen elvytysmalli jonka jälkhiin opettaja helposti saattaa suunnitella ja seurata kläpitten kielenopetusta.

– Lapset sanoo että tämä menetelmä oon helppo ja hauska ja että net oppii paljon, sanoo Taina Sampakoski. Tavalisesti kläpiti sapii rauhassa puolitoista vuotta kuula omma äitinkieltä. Vaikka kläppi ei puhu niin se reakeeraa kuitenkin eri tavala ko kuulee oman kielen. Samala laila tässä elvytysmal-

lissa suunnitelhaan ensimmäisessä vaiheessa ette lapsi ensistä saapi kuunela ja olla myötä leekamassa.

– Tässä vaiheessa lapsi vastaa puhuthuun kiehleen tekemällä. Lapsi alkaa puhuhmaan ko oon kyllin kauon saanu kuula sanoja äitinkielelä, Taina Sampakoski sanoo.

Leikki oon tärkeä osa oppimisessa ja oon aina myötä. Toisessa askelheessa suunnitelhaan leikkiä johonka kläpiti ottavat ossaa sanomalla yhen sanan.

– Että oppia puhuhmaan oon niinku että oppia kävelehmään. Siinä ei saa olla kiire, lapsi alkaa kävehleen ko oon siiheen valmis, Taina Sampakoski sanoo.

Ajan mithaan leekaaminen kehittyä enemillä sanoila. Kolmanessa askelheessa siirtyhään siiheen että kläpitten kans suunnitelhaan leikkiä johonka net saattaavat osalistua sanomalla lyhyjä lausheita. Tanja Sampakosken antaa e-kirjassa esimerkkiä leikistä ja touhuista jossa komynikasjuuni asetethaan sopivalla laila eri kielen oppimisen vaiheeshiin. Kirjan esimerkit oon suomen kielen opetuksheen, mutta Tainan jälkhiin sama malli jäläla kaikissa kielissä.

– Tämä oon biolookin ja luonolinen malli, met olema kaikki oppinu kielen sillä mallilä, Taina Sampakoski sanoo.

www.elvytakilta.com Hasse Stenudd

Tanja Sampakoski, äitinkielenopettaja Kaihnuussa.

Kuva: Hasse Stenudd

● Tohtikaa pruuata ja freistata

Tohtikaa ottaa vastahan haaste, ette antaa teän lapsile eli lastenlapsile jotaki oikeen arvokasta! Tutkimus oon näyttäny ette monikielisyyys antaa lapsile paljon etuja.

Monikielisillä oon helpompi ottaa vastahan informasjuunia, käsitellä sitä ja käyttää sitä eri paikoissa. Oon kansa näytetty ette monikielisillä oon helpompi säilyttää paljon informasjuunia muistossa ko het freistaava ratkasta jotaki tehtävää, niillä oon kansa helpompi sulkea pois semmosta joka häiritsee heitä ko het keskittyvä ratkasheen jotaki probleemiä. Kaksikielisten lasten kyky ette kätevästi vaihettaa kieltä, niin sanottu koodinvaihto, näyttää kansa vaikuttavan muihin kykyihin, ko nämät lapset oon kätevämpiä ko yksikieliset lapset räknäähmään mattetaalia eli ratkasheen teknisiä tehtäviä, mitä pahemat tehtävät sitä paremin nämät kaksikieliset lapset pärjäsit ko jämföörathiin yksikielisiin.

Niin ette jos halvat ette sinun lapsi eli lapsenlapsi onnistuis hyvin koulussa ja muussa elämässä, ja kansa haluat antaa lapsele vahvan identiteettituntheen, niin sitte oon aika alkaa suunnittelheen strategiitä. Jos sulla esimerkiksi oon meänkieli

suvun kielenä, niin alota käyttämällä sanoja ja fraasia, joita sie ossaat, ko sie puhut lapsen kansa, tehe se vaikka ympärillä oon semmosia jotka ei ymmärrä kieltä, mitä sie ja lapsi puhutta keskenhään oon teän asia, jos se asia, josta puhutta, koskee kolmattaki ossaa niin saatatta sanoa saman asian tälle hengele sillä kielellä jota hään ymmärtää.

Luultavasti tulet saahmaan negatiivisiä ja positiivisiä komentaaria mutta älä anna perhiin, muista ette sie tehet tämän lapsen hyväksi. Hunteeraa vertaukseksi, jos sie sinun kaksivuotiaale, jota sie halvat saa syöhmään tervehelistä ruokaa, antasit komppia siksi ette joku tykkäis syntiä lapsesta.

Vaati jotaki toisiltaki. Freistaava yllyttää ihmisiä lapsen läheisyydessä puhumaan meänkieltä niin paljon ko het saattava, selitä ette se oon siksi ette lapsi häätyy saa niin hyät lähtökohat ko maholista elämässä, eli sano vain ette näin sie halvat asian. Se tullee olheen paha monela jättää mallin ette puhua ruottia lasten kansa, mutta älä anna perhiin, sie taistelet lapsen tulevaisuudesta.

Daniel Särkijärvi
Käänös: Erling Wande

Foto: Svante Spolander

Kansanväylän päivä herättää tuntheita

Joka kolmas lauantai aykystissä vietethään Kansanväylän päivää. Se oon kunnioitus meän vaphaile väylile jotka oon säilytetty koskemattominna. Ko Kukkolankoskela vietethiin tätä päivää ja ko koskivenheet soihtuitten kans ilatahämärässä laskit alas koskea ja Ralph Lundstenen hymni Kesänkai-puu nousi ylös kosken kohinasta, niin moni rannala pyhki tippoja silmistä.

Kansanväylän päivää oon nyt vietetty 19 kertaa. Sen alkuunpania oli Lars-Inge Mäkitalo, joka valitettavasti ei enää meän kans ole viettämässä tätä päivää. Näin hän aikohnaan

kirjotti meän vaphaista väylistä:

Se oon kunnioitus meän vaphaile Kansanväylile jotka antaa meile elämänvoimaa, inspiraatiota, elämyksiä, intoa ja meän joka päiväsen leivän. Tulkaa väyläle ja ottakaa ossaa kunnioituksesta meän elämän lähtheele.

Ensi vuona aykystissä ko oon juhluvuosi ja järjestethään Kansanväylän päivää kaheksymmenes kerta, suunnitelhaan isompiaki juhlia useamalla paikkaa Tornion- ja Kaihnuun väylän varrela, sannoo Johanna Spolander, joka oli Kukkolankoskela järjestämässä tätä päivää.

Nationalälvdagen väcker känslor

Nationalälvdagen går alltid av stapeln den tredje lördagen i augusti. Det är en hyllning till våra fria och orörda älvar. När den här dagen firades vid Kukkolaforsens strand och fors-båtarna med facklor i kvällsskymningen åkte ner för fors och Ralph Lundstens hymn Sommarlängtan blandades med forsens brus, var det många som vid stranden torkade tårar ur ögonvråna.

Nationalälvdagen har nu anordnats nitton gånger. Initiativtagaren, Lars-Inge Mäkitalo, som tyvärr inte längre finns med oss för att hylla dagen, skrev så här om våra fria älvar:

En hyllning till våra fria Nationalälvar, som ger oss livskraft, inspiration, upplevelser, passion och vårt dagliga bröd. Kom till älven och ta del av hyllningen till vår livskälla.

Nästa år i augusti som är ett jubileumsår och Nationaldagen anordnas för tjugonde gången, planeras nog för en större baluns på ett flertal ställen längs efter Torne- och Kalixälvar, säger Johanna Spolander som i Kukkolaforsen fanns med och arrangerade den här dagen.

STR-T

PRENUMERATION/ADRESS-ÄNDRING/REDAKTION: TILAUKSET/OSOTEMUUTOS/TOIMITUS:
STR-T
Aapua 6, 957 94 Övertorneå
Tel: 0927-240 74
Fax: 0927-240 85
E-post/sähköposti: info@str-t.com
Hemsida/kotisivu: www.str-t.com

Redaktör/toimittaja:
Hasse Stenudd
hans.stenudd@str-t.com

BANKGIRO: 669-2230
TILINUMERO:
Ylitornion osuuspankki 553300-430574
PRIS/HINTA: 150 SEK/17 EURO
(inklusive medlemsavgift/jäsenmaksu sisältyy)
UTGIVARE/JULKASIA:
Svenska Tornedalingars Riksförbund-Tornionlaaksolaiset

Julkasuperiaatheet

Tämä jällaa METHiin lähätettyjä materiaalia. Toimituksela oon oikeus lyhentää tekstiä. Selviä tekstivikoja saatethaan korjata. Toimituksela oon oikeus vaphaasti kääntää tekstit. Kirjottaja saapi olla anonymi, mutta toimisto häätyy saaja nimen. Met emmä lähätä takasi meile lähätettyä materiaalia, jos omistaja ei sitä vaai. METavisin tavote oon ette julkasta meänkielen kaikila varietetilä olevaa tekstiä. Avisin pyrkimys oon olla kieltähoitava niin kauas ko maholista.

Publiceringsprinciper

För till METavisin insänt material gäller följande. Redaktionen förbehåller sig rätten till att förkorta insända texter. Uppenbara felaktigheter i språket kan rättas. Redaktionen har rätt att fritt översätta texten. Skribent har rätt att vara anonym, men namn måste uppges till redaktionen. Insänt material returneras ej om inte skribenten särskilt ber om det.

METavisin har som målsättning att publicera innehåll på de varieteter som finns i meänkieli. Tidskriften har ambitionen att vara språkvårdande så långt det är möjligt.

Kirja joka ratkasee jouluklappi prupleemit

Hermansonnin paikka koristettu jouluksi. Kjell Havringin kuvakirjasta entisestä Haaparannasta. Kuva: Kjell Havring

Kuvat minun tulevassa kirjassa on tokymt-tasuuni 1960- ja 70-luvun Haaparannasta ja net saattava oikeen hyvin ratkasta Haaparantalaisten jouluklappi prupleemit, sanoo Kjell Havring, jonka kaamera on saanu tehjä tätä tärkeätä työtä.

Ko Kjell Havring oli koululainen kuuenkymmenen luvun Haaparannala, niin hänen vanhemat ostit Kjellille Pentax kaameran.

– Ko mie kävin jymnaasiaa niin mie valokuvasin NSD:le ja sain siitä lantin. Mie kirjoitin ja otin kuvia myös Haaparannan-

lehele, Kjell sanoo.

Nyt oktuuperissä Kaamos förlaaki antaa ulos Kjell Havringin kuvakirjan Grankullenin ja Granvikin välillä, siinä on valokuvia otettu Haaparannalta ja Tornioista 1960- ja 70-luvulta.

– Mie muistan ette äiti aina sano ette jää tänne ja hanki kunnon työ niinku rautatiellä eli tullissa. Isä sano aina ette lähe kattelehmaan mailmaa ja saatat sitten tulla takashiin, Kjell Havring sanoo.

Vuona 1968 hän lähti opiskelheon Uppsahlaan. Ko Kjell Havring kävi kotona isolta mailmalta, hällä aina oli kaa-

mera myötä. Niinhän se Haaparanta 1970-luvultaki tuli tokymtenteerattua.

– Jo kuuenkymmenen luvula mie tykkäsin liikkuu rajattomasti ja sen takia kirjassa on myös monia kuvia Tornioista. Mie uskon ette net jokka halvava kattoo taapäin ja muistela, tykkäävä kirjasta. Mutiivit herättävä jännitystä ja siksi amatöörikuvala on vieläki tärkeä tehtävä, Kjell Havring sanoo.

Vuona 2000 ko Kjell Havring oli käymässä Haaparannalla, hän teki raatiuohjelman Haaparannan lähiraatiussa jonka hään käski Minun kuva-

Kjell Havring assuu nykyhään Stokholmissa ja hänen kaamera on 60- ja 70-luvuilla tokymtenteeranu Haaparannan ja Tornion. Kuva: Anna Karin Ståhle

kirja. Siinä hän saarnasi valokuvvaamisesta. Tämä synnytti itean ja vuenvaihteessa 2008/2009 niin Kjell Havring piti kuvanäyttelyn Haaparannan

pipliuteekissä. Ja tästä näyttelystä lähti kirjan itea liikheile.

– Kaamera liittää minut menneisytheen mutta mie koko aijan huomaan

usia asioita joita mie ilman kaameraa marsisin siutti, sanno Kjell Havring.

Hasse Stenudd

Kerstin Tuomas Larsson julkasi kesälä oman runokokoelman ja kolme kläpitten kirjaa. Kuva: Hasse Stenudd

Kläpistä se oon lähettävä

Kesälä Kerstin Tuomas Larsson, Pajalasta, julkasi neljä kirjaa meänkielelä. Hällä oon toive ette net oon avuksi työssä ette säilyttää meänkielen elävännä kielenä. Yksi kirjoista on runokokoelma raahvaile ja kolme oon vasittuja kläppiin-kirjoja jokka Kerstin Tuomas Larsson toivoo ette esikoulut ja koulut hankkiva koulukläpile luettavaksi. Elämyksiä oon

runokokoelma joka käsittelee Kerstinin omia elämäkokemuksia. Näin hään kirjottaa yhdessä runossa:

*Sinun rauhalisuus oon minun tyhjiys
Sinun puhumattomuus oon minun yksinäisyys
Sinun oivalisuus oon minun olemattomuus
Tuuliki enämpi kosketusta antaa.*

Anna peilaa itteä, oon kuvakirja pieniimille ja

kirja Ennen aikaan, oon vähän vanhemille kläpile missä net saava oppia vanhempia sanoja, entisajan arkipäivästä.

Kirjassa Janne, Jösse ja vielä Jösseki, oon enniiten tekstiä, ja se oon hyväksi ko kläpit alkava lukheen itte. Runokokoelma maksaa 120 kruunua ja kläpitten kirjat 70 kruunua kappale, net saapi suohraan Kerstiniltä.

Kirjat oon hyvät joulukläpit mutta se olis paikala ette kaikki koulut

Tornionlaaksossa hankkiva nämät koulukläpile, Kerstin Tuomas Larsson sanoo.

Oktuuperissä hän oon viikon Haaparannan pipliuteekissä ja lukkee koulukläpile. Myös Korpilombolosta oon tullu samalainen pyyntö.

Kläpistä se oon lähettävä jos kielen meinaa säilyttää, sanoo Kerstin Tuomas Larsson.

Hasse Stenudd

Kriittinen raportti

Oon vielä pitkä matka siihen ette laki kansallisista minuriteetistä tullee olheen elävä osa kunnitten, maakäräjitten ja toisten viranomaisten arkipäivässä, vaikka laki on ollu olemassa viis vuotta. Tämän saattaa lukea Ruottinsuomalaisitten telekasuunin kriittisessä raportissa, Minoritetspolitiskt bokslut 2010-2014, jonka Lennart Rohdin on kirjottanu.

Raportti näyttää ette Ruottila on hankala nouattaa kansanvälisiä sitoumisia vaikka Euruupanraati on useasti tuonu Ruottile kritiikkaa tästä. Lennart Rohdin on asiantuntia minuriteettiasioissa ja hänen muun muassa kirjottaa raportissa ette ainuasthaan muutama kunta nouattaa vaatimuksen pohjasuojasta kansallisille minuriteetile ja ette kläpitten oikeus minuriteettikiehiin ei ole karanteerattu vaikka laki

näin vaatii.

Siinä myös toethaan ette äitinkielen koulutus ontuu ja maholisuus kahenkielisheen kouluksheon on kohtap nollassa. Sisu Radion intervjujyssä (20/8) yksi nainen Euruupanraatista sannoo ette häntä kauhistuttaa ette Ruottissa vain tarjothaan äitinkielen opetusta yks tiima viikossa ja että Ruottin on saatava minuriteetiten äitinkielen koulutus kunthoon.

Lennart Rohdin.

Kuva: Hasse Stenudd

Malmöön kaupunki

Kevväälä soitti Malmööstä Jenny Malmsten, joka sie lä on vastuulinen työstä kansalisten minuriteetitten kans, STR-T:n kanslihaan Aapuassa. Hän tilasi Siw Vanhatalolta Meänflakuja

Malmöhön ja tornionlaaksolasitten päivänä, 15 päivää jyyliä, Meänflaku heilu komeasti sielä. Tuli joku päivä sitten kuvia Jenny Malmsteniltä meän kanslihaan.

Meänflaku nousi 15 päivä jyyliä ilhmaan Malmöön kaupungintalola.

Kuva: Jenny Malmsten

Myös Malmöön raatitalossa kunniothiin Tornionlaaksoalaisitten päivää ja nostethiin flaku tankhoon.

Yniversiteetti toppasi

Umeån yniversiteetti top-pasi kursin meänkielessä koska kursin opettajan kansa ei sovittu palkasta. Kursista olis tullu liian tyyris, johon mukhaan. Tämän vaikka heti sata oppilasta oli ilmottanu

kurssiin. Nyt meänkieltä ei pysty oppimhaan yhesäkhään Ruottin yniversiteetissä, vaikka valtio on käsenyt. Näin kirjottaa Meänraatio omala kotisivula

Se eltathaan vähhiinthään kolme kertaa viikossa, sannoo Eskil Radkivist joka kevväimestä saakka on ollu STR-T:n johtokunnan jäsen. Seittemäntoista vuo-

Kohtaama Eskil Radkivistin joka muutti kotia Koutojärhveen.

Kuva: Hasse Stenudd

Ei halva ottaa luonosta sitä viimistä

Ko mie poikasenna lähin Luulahjaan niin mie en koskhaan sanonu ette mie olen Koutojärvestä. Nyt mie olen ylpeä siitä ja sanon heti mistä mie olen. Ko mulle selostethiin STR-T:stä niin mie lähin fölhjyyn. Se on tähelestä ette met otama kiini meän juurista ja yhelä suula viemä meän asioita etheenpäin, sannoo Eskil Radkivist.

Koutojärveltä friskaa etelästuuli ja taitaa olla kesän viimisiä lämpimiä päiviä. Eskil Radkivistin talo, jonka hänen isän-isänisä rakensi, on kauhniila paikkaa. Sielä rannala seisoo kaheksankantinen sauna jonka Eskil rakensi omin käsin.

Se eltathaan vähhiinthään kolme kertaa viikossa, sannoo Eskil Radkivist joka kevväimestä saakka on ollu STR-T:n johtokunnan jäsen. Seittemäntoista vuo-

tihaana Eskil Radkivist, koulutettu kirvesmieheksi, muutti Luulahjaan rakenthaan resitensikaupunkia.

Muutti kotia

Joka pyhä hän ajo Tornionlaaksonrallissa, kotia Koutojärhveen ja kotikylässä hän myös kohtasi aviovimon Kristinan ja net perustit perheen Luulahjaan.

Eskil Radkivist tuli muuttahmaan allaa, hän perusti pyssiliikheen. 63-vuotihana hän muutti kotia Koutojärhveen.

– Mie olin jo kymmenen vuen aikana suunnitellu muuttoa tänne. Mulla oli tuplat kontturit ja mie saatoin hoitaa pyssiliikettä täältä, Eskil Radkivist sannoo.

– Joo, met olima aina praatinhee ette muuttaa takashiin ja met olima yhtä mieltä siitä, Kristina Radkivist, sannoo ko hänen laittaa framile kaffia ja toppaamista.

Eskil kattoo järvele päin ja hän tuumaa ette täälä kyllä prujektit riittävä. Hään on myötä FOG:issa, Haaparannan ja Tornionväylän kalastusalueen ryhmä, jonka kautta palatethaan ja kunnostethaan järviä ja saaristoa. Hään on pitäny kansankorkeakoulun kautta veistokursin, ja vielä hän kerkiää laulaa mieskuorossa Klossit.

Omassa mettässä riittää touhua, Eskil puhistaa mettä ja hakkaa, omassa sahasa hän tekkee plankuja. Sen päälle Eskil Radkivist vielä kylvää syömistä eri riistale, niinku hirvile, jäneksille ja peuroile. Met käväsemmä matkan päässä ja sieleä mettänlaissa kasvaa niitylä ohraa, hernetta ja naurista.

Antaa takashiin

– Tuntuu niinku ette mie saan antaa luonole jotaki takashiin ko mie syötän

niitä elläimiä. Kyllä mie vielä käyn hirvimettässä mutta en mie perusta jos mie saan ampua mithään. Mulla on poikasesta saakka ollu semmonen huntierinki ette ei sitä aivan viimistä saa ampua...

Mutta kettuja, näättiä ja minkkiä Eskil kyllä yrittää vähentää luonosta, kiväärillä ja killeroilä. Alkaa olheen iltapäivä. Kaffit on juotu ja pullat syöty. Järveltä vielä friskaa lämmin tuuli, tässä on hyvä olla. Mie kysyn Eskililtä että uskookos hään ette talossa hänen ja Kristinan jälkhiin vielä jatkuu suvun histuuria.

– Ei tänne taija olla tulioita. Mailma on tänäpäivänä muu ja ei kaikista ole kyläläisiksi, hän vastaa.

Hasse Stenudd